

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 31 maj 1917 kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen.

Närvarande: herrar Edén, Clason, Hellberg*, Bellinder, Mannheimer, von Mentzer, Olof Olsson*, von Bahr, greve Alexander Hamilton, Meurling, August Ljunggren, Larsson i Västerås, Räf, Beckman, Ericsson i Vallsta, Kropp, Sterne, Magnusson i Kalmar, Andersson i Höckerum och Gustafsson i Bränsta.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 248, däri Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat, i statsrådet den 20 mars 1917 fört protokoll över justitiedepartementsärenden föreslagit riksdagen att antaga följande

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 5 saml. 21 häft. (Nr 25.)

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen.

Regeringsformen.

§ 4.

Konungen äger — — — — rena evangeliska läran. Ej må fader och son eller bröder på en gång vara ledamöter av statsrådet.

§ 5.

För särskilda grenar av rikets styrelse skola finnas statsdepartement till det antal, lägst åtta och högst tio, som bestämmes i särskild av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag, vilken tillika angiver varje departements benämning och huvudsakliga verksamhetsområde.

Den närmare fördelningen av ärendena, departementen emellan, bestämmes av Konungen genom en särskilt utfärdad, offentligen kungjord stadga.

För varje departement utser Konungen bland statsrådets ledamöter en chef och föredragande. Chefen för det departement, till vilket utrikes ärendena höra, är minister för utrikes ärendena.

§ 6.

Statsrådet skall bestå av cheferna för departementen samt tre statsråd utan departement. Bland de tre statsråden utan departement böra minst två hava förvaltat civil beställning.

Av statsrådets ledamöter utnämne Konungen en att vara statsminister och statsrådets främste ledamot.

Statsrådets ledamöter äga att alla i statsrådet förekommande ärenden övervara.

§ 15.

Kommandomål, varmed förstås sådana, som Konungen, i egenskap av högste befälhavare över krigsmakten till lands och sjöss, omedelbarligen besörjer, må Konungen, då han själv förer riksstyrelsen, avgöra i närvaro av chefen för det departement, dit ärendet hörer. Honom åligge — — — — gott synes.

Riksdagsordningen.

§ 6.

1. Första kammarens — — — — valet skett.
2. Varje landstingsområde — — — — rikets folkmängd.
3. För valkrets — — — — en riksdagsman.
4. Därest det — — — — en riksdagsman.
5. Det antal — — — — utöva riksdagsmannakallet.
6. Upphör stad — — — — tillkomma staden.
7. Äro icke — — — — genom lottning inför chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, i närvaro av — — — — fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 10.

För en var — — — — det andra insändes till det departement, till vilket justitieärendena höra.

§ 20.

För en var — — — — det andra insändes till det departement, till vilket justitieärendena höra.

§ 32.

1. Innan riksdagen sammanträder, företages inför chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, eller den — — — — granskning av de till departementet inkomna — — — — genast verkställas.

2. Vardera kammaren — — — — obehörig förklarad.

§ 33.

1. Så snart riksdagen — — — — granskning blivit av chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, eller den — — — — vice talman.
2. Då i — — — — vice talman.
3. Innan sådant — — — — levnadsåren äldst.
4. Vid samtidigt — — — — förfallet upphört.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer — — — — omförmälda stadga.
2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor angående stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande statsrådets ansvarighet, om statsdepartementen, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga och om allmänt kyrkomöte så ock av kommunallagarna.
3. Utskottet åligger — — — — regeringsformen stadgat.
4. Utskottet tillkommer — — — — vägrar proposition.

§ 43.

1. Jordbruksutskottet, som — — — — i vad den angår jordbruksärenden, åligger att granska — — — — hänvisade jordbruksärenden.
2. Utskottet åligger — — — — och skjutsväsende.

Tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

4:o. Utgivare av dagblad eller periodiska skrifter anmäla sig, jämte titeln och tryckningsorten, hos chefen för justitiedepartementet, med vilken i denna lag förstås chefen för det departement, vartill justitieärendena höra. Denne äger att, såvida — — — — utgivande förekommer.

I sitt betänkande med förslag till den svenska centralförvaltningens omorganisation den 31 december 1912 föreslog de s. k. departementalkommitterade bland annat, att bestämmelserna om departementalindelningen skulle överföras från grundlag till allmän lag. Såsom skäl för sitt förslag i detta hänseende anförde kommitterade följande:

»Statsdepartementens antal och benämningar äro sålunda enligt gällande svensk statsrätt fastslagna i grundlag. Att emellertid bestämmelserna härom icke äro av grundlags natur, synes kommitterade påtagligt. Deras betydelse är närmast att angiva normerna för det sätt, varpå centralförvaltningen skall vara för sin verksamhet i högsta instans uppdelad, och bestämmelserna i fråga äga följaktligen icke konstitutionell, utan administrativ karaktär. Deras historiska tillkomst synes ock giva vid handen, att de influtit i grundlagen huvudsakligen av den anledning, att de utgöra ett led i det system, departementalstyrelsen, som år 1840 genomfördes, och bildade en motsvarighet till statssekreterarnas förut i grundlag beskrivna särskilda verksamhetsområden.

Men fränsett de nu anförda mera teoretiska invändningarna mot departementsindelningens inrymmande i grundlag, har för kommitterade vid denna frågas bedömning en annan omständighet av praktisk innebörd varit bestämmande. Det synes nämligen kommitterade otvivelaktigt att, med hänsyn till vikten av statsförvaltningens anpassning efter samhällsutvecklingens krav, det ofta nog måste framstå såsom en kännbar olägenhet, att ifrågavarande stadganden äro bundna vid de tunga former, som äro gällande för ändring av grundlag. För sådan ändring genomförande erfordras nämligen, att sammanstående beslut fattas av Konungen och två lagtima riksdagar samt att mellan de båda riksdagarna nya val i hela riket förrättats till andra kammaren.

Det torde vara så mycket mera angeläget, att förevarande stadganden bliva i samband med den nu ifrågasatta departementsreformen uteslutna ur regeringsformen, som behovet av rörligare och smidigare former uti ifrågavarande avseende helt visst framgent kommer att starkare framträda i bredd med en livligare växelverkan mellan statsförvaltningen och samhällslivet i det hela.

Denna fråga har redan vid ett tidigare tillfälle varit föremål för uppmärksamhet. Med anledning av propositionen till 1868 års riksdag om inrättande av ett nytt departement för näringar, kommunikationer och allmänna arbeten avgav konstitutionsutskottet ett förslag till grundlagsändringar, innefattande, förutom annat, att departementens antal och namn skulle ur grundlagarna försvinna och göras till föremål för en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Utskottet anförde därvid, bland annat, att man därigenom vunne den fördelen att, efter den plan, som för förvaltningens ordnande kunde komma att utstakas, densamma finge efter hand utveckla sig utan hinder av några bestämmelser i grundlagen; och Kungl. Maj:t skulle på så sätt lämnas friare händer att, om Kungl. Maj:t så funne för gott, företaga den jämnare fördelning av ärendena mellan de särskilda departementen, som enligt utskottets förmenande vore av behovet pekallad, men som nu kunde möta hinder redan av departementens i grundlag ut-satta namn. Konstitutionsutskottets förslag vann emellertid ej riksdagens bifall.

Går man till utlandet, finner man, att de europeiska ländernas statsförfattningar i allmänhet ej innehålla några bestämmelser om departementsindelningen. Endast Sachsen och Württemberg torde härifrån utgöra undantag. Föreskrifter

om departementsindelningen äro i andra länder vanligen utfärdade i administrativ väg genom beslut, meddelade av statsöverhuvudet, som därvid endast bindes av representationens rätt till anslags beviljande (så i Norge, Danmark, Preussen, Bayern, Österrike, Frankrike, Belgien, Nederländerna och Italien).

Vid övervägande, huru förevarande spörsmål, under den av kommitterade antagna förutsättningen, att bestämmelserna om departementsindelningen ur grundlagarna uteslutas, lämpligast bör lösas, kan ifrågasättas, om ej bestämmandet av departementsindelningen, helt och hållet borde läggas i Kungl. Maj:ts hand. Härigenom vunnas, icke blott att en omläggning kunde, när så vid regeringsbildande eller eljest funnes ändamålsenligt, genom en av Kungl. Maj:t utfärdad stadga vidtagas med avseende å departementens antal och namn, utan ock att Kungl. Maj:t ägde full frihet att i nämnda ordning genomföra de förändringar beträffande ärendenas fördelning i övrigt mellan departementen, som föreliggande förhållanden kunde betinga. Men om ock en dylik anordning ur angivna synpunkter skulle medföra beaktansvärda fördelar, hava kommitterade icke ansett tillrädligt, att ett sådant steg nu tages, särskilt i betraktande därav, att en dylik utsträckt rätt för Kungl. Maj:t, ehuru tillämpad i de flesta europeiska stater, icke överensstämmer med våra förvaltningsförhållanden, sådana de historiskt utvecklats sig. Kommitterade hava vid sådant förhållande trott, att förevarande spörsmål bör lösas på följande sätt. I regeringsformens § 6 utsäges allenast, att statsdepartement skola finnas för de särskilda förvaltningsgrenarna. Härmed är departementalstyrelsens princip i grundlag fastslagen. Vidkommande departementens antal hänvisas där- efter i regeringsformen till en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Härigenom har man å ena sidan lättat bestämmelserna om departementsindelningen från de tyngande garantier, med vilka grundlagsbud äro omgärdade, och å andra sidan genom dessa bestämmelsers klädande i lagform berett den stadga åt departementsindelningen, som kan anses erforderlig och lämplig. Ur synpunkten av förvaltningens stabilitet har det ock synts kommitterade önskvärt, att i omförmälda lag i allmänna ordalag angivas statsdepartementens huvudsakliga verksamhetsområden; och ett omnämnande av denna omständighet har då jämväl ansetts böra intagas i § 6 regeringsformen.»

I samband med departementsindelningen upptogo departementalkommitterade till behandling frågan om statsrådets sammansättning i det hela. Därvid förklarade kommitterade sig av angivna skäl, principiellt sett, hålla före, att en minskning i det nuvarande antalet konsultativa statsråd icke borde äga rum, och med den ökning av departementens antal, som kommitterade föreslagit, utgingo de från, att statsrådet skulle bestå av tolv medlemmar, nämligen nio departementschefer och tre konsultativa statsråd.

»Om ock en sådan sammansättning av statsrådet — fortsätta kommitterade — bör betraktas såsom det normala och i regel måste anses ur det allmännas synpunkt vara mest tillfredsställande, synes det dock givet, att undantagsfall kunna inträffa, då svårigheter möta att bilda en homogen regering av ett så stort antal ledamöter. Det kan vid ett sådant tillfälle befinnas lämpligt, att chefskapet för två av departementen, vare sig för längre eller kortare tid, lägges i händerna på *en* person eller att de konsultativa statsrådets antal inskränkes eller ock möjligt, att båda dessa eventualiteter samtidigt inträffa. Nämnda svårig-

heter vid regeringsbildande ökas naturligen, i den mån Konungens rådgivare med den fortgående utvecklingen mera än hittills erhålla karaktären av en politisk ministär. Man kan ock förutse, såsom väl under gångna tider vid enstaka tillfällen förekommit, att vid en statsrådsledamots avgång ur regeringen vanskliheter yppa sig att finna en lämplig efterträdare åt honom och att vid sådant förhållande den bästa utvägen befinnes vara att inom det kvarvarande statsrådet verkställa en genom avgången påkallad omreglering, utan att någon ny statsrådsledamot utses. Redan nu har hänt, att en departementschef vid vakans tillfälligt förestått två departement, ehuru tvivelaktigt torde vara, huruvida detta varit förenligt med den nuvarande lydelsen av § 6 regeringsformen. Vad särskilt en eventuell minskning i de konsultativa statsrådets antal beträffar, låter det sig exempelvis väl tänka, att en regering, i vilken ett avsevärt antal ämbetsmän inginge, skulle kunna under kortare tid fungera på ett tillfredsställande sätt, utan att den räknade fullt antal konsultativa statsråd.

På grund härav hysa kommitterade den uppfattningen, att antalet statsrådsledamöter icke bör såsom nu i grundlagen fixeras, utan att åt Konungen bör lämnas rätt att efter vid varje särskilt tillfälle sig företeende omständigheter bestämma detsamma, dock med den begränsning, att antalet icke får överstiga tolv eller understiga tio. Härigenom har möjlighet beretts att vid vissa undantagsfall bilda en mindretalig regering — i allmänhet torde icke kunna förutsättas, att antalet statsrådsledamöter kommer att understiga det nuvarande antalet elva — på samma gång man genom bestämmandet av minimiantalet statsrådsledamöter till tio givit uttryck däråt, att nämnda antal med hänsyn till statsförvaltningens uppdelning på nio departement är det lägsta, som kan anses bjuda erforderlig trygghet för förvaltningens behöriga handhavande.»

Kommitterade erinrade därjämte, att, då kommitterades förslag förutsatte, att de konsultativa statsråden kunde vara färre än tre, den i § 6 regeringsformen intagna föreskriften därom, att bland dem minst två böra hava förvaltad civil beställning, redan av denna anledning icke kunnat kvarstå i sin nuvarande form. Kommitterade funno denna bestämmelse mindre tillfredsställande jämväl ur den synpunkten, att, även då tre konsultativa statsråd ingingo i regeringen, det icke syntes böra oundgängligen fordras, att två av dem uppfyllt berörda villkor. Med hänsyn härtill och av i övrigt anförda skäl knöts ifrågavarande stadgande av kommitterade till regeringskollegiet i dess helhet.

Kommitterade föreslogo, med stöd av vad ovan anförts, att §§ 4, 5 och 6 regeringsformen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

§ 4.

Konungen äger att allena styra riket på det sätt, denna regeringsform föreskriver; inhämta dock, i de fall, här nedanför stadgas, underrättelse och råd av ett statsråd. Till ledamöter av statsrådet kallar och utnämner Konungen minst tio, högst tolv kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade, infödde svenske män av den rena evangeliska läran. Ej må fader och son eller bröder

på en gång vara ledamöter av statsrådet. Av statsrådets ledamöter böra minst två hava förvaltat civil beställning.

§ 5.

Statsrådets ledamöter äga att alla i statsrådet förekommande ärenden övervara. Konungen utnämne en av dem att vara statsminister och statsrådets främste ledamot.

§ 6.

För de särskilda förvaltningsgrenarna skola finnas statsdepartement till det antal, som bestämmes genom en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag, vilken tillika angiver varje departements huvudsakliga verksamhetsområde.

Den närmare fördelningen av ärendena, departementen emellan, bestämmes av Konungen genom en särskilt utfärdad, offentligen kungjord stadga.

Bland statsrådets ledamöter utnämner Konungen chefer och föredragande för de olika departementen. Chefen för det departement, till vilket utrikes ärendena höra, kallas minister för utrikes ärendena.

Därjämte föreslogo de kommitterade mindre ändringar i vissa andra paragrafer av regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen.

Med anledning av departementalkommitterades betänkande framlades för 1914 års riksdag en kungl. proposition innefattande förslag om vissa grundlagsändringar. Härvid inskränkte sig emellertid Kungl. Maj:t till att föreslå sådana ändringar, som utgjorde den nödvändiga förutsättningen för erforderliga reformer beträffande departementsindelningen.

Härom uttalade departementschefen i sitt vid propositionen fogade yttrande till statsrådsprotokollet:

»Av det förut sagda framgår, huruledes frågan om ändringar i departementsinledningen sedan lång tid tillbaka stått på dagordningen, och det lär ej lida något tvivel, att denna fråga, sedan densamma blivit underkastad en ingående behandling av departementalkommitterade och, såvitt angår det föreslagna handelsdepartementet, jämväl av kommerskollegiikommittén, nu befinner sig i det läge, att åtgärder böra vidtagas för att bringa den till lösning. Det måste anses vara av så mycket större intresse, att åtgärder i sådant syfte snarast möjligt åvägbringas, som denna angelägenhet givetvis är av genomgripande betydelse för arbetet inom statsförvaltningen. Effektiviteten av detta arbete synes mig nämligen i väsentlig mån vara beroende därav, att åt de olika större eller mindre grenarna av förvaltningen beredas den plats och det utrymme inom organisationen, som deras vikt kräver. Det lär ock vara påtagligt, att genom den snabba utveckling, som under de senare årtiondena gjort sig gällandena inom nästan alla samhällslivets områden, icke minst i ekonomiskt avseende, i förening med den starka tendens till utvidgad statsverksamhet, vilken gått hand i hand med denna

utveckling, behovet av reformer i departementsindelningen numera blivit i särskilt hög grad framträdande.

Med hänsyn därtill, att de konstitutiva bestämmelserna rörande departementsindelningen och, i samband därmed, statsrådets sammansättning äro inrymda i §§ 4, 5 och 6 regeringsformen, måste den närmaste åtgärden för förverkligandet av det angivna syftmålet vara att genomföra nödiga ändringar i dessa lagrum ävensom sådana ändringar i vissa andra paragrafer av grundlagarna, som därav bliva en följd. Gången av detta ärendes behandling skulle då bliva att, under förut-sättning att Kungl. Maj:t ville till den nu sammanträdande riksdagen, vilken är den sista i löpande treårsperiod för andra kammaren, avlåta framställning rörande de grundlagsändringar, om vilka jag i det följande ärnar göra hemstallan, och förslag i ämnet av nämnda riksdag antages såsom vilande, detta förslag kunde slutgiltigt bifallas av 1915 års riksdag. Sistnämnda riksdag skulle där-efter få till sig hänskjutna de lagstiftnings-, organisations- och anslagsfrågor, vilka må betingas av en reformerad departementsindelning.

Såsom jag redan förut anfört, anser jag frågan om departementens inre organisation icke ännu vara mogen för avgörande. Jämväl spörsmålet om för-ändrad departementsindelning torde, såvitt angår det närmare bestämmandet av sättet för dess ordnande, behöva underkastas förnyat övervägande. Det förslag till grundlagsändringar, som jag har för avsikt att nu framlägga, bör därför enligt min mening vara så avfattat, att det såvitt möjligt lämnar statsmakterna fria händer att vidtaga de reformer med avseende å departementsindelningen, som efter prövning av alla därpå inverkan omständigheter kunna befinnas vara de lämpligaste.

Aven en annan synpunkt synes mig vid uppgörandet av förevarande för-slag till grundlagsändringar böra vinna beaktande, den nämligen, att i förslaget icke böra ingå andra ändringar än sådana, som med nödvändighet betingas av de reformer i departementsindelningen, som kunna ifrågakomma att genomföras. Grundlagarnas egen natur bjuder, att de icke böra rubbas i något hänseende, för-såvitt icke sådan rubbning är ovillkorligt påkallad av föreliggande behov.»

Efter angivande av dessa allmänna synpunkter övergick departe-mentschefen till granskning av departementalkommitterades förslag till ändringar av regeringsformens förevarande bestämmelser, varvid han anförde:

»Kommitterade hava till en början föreslagit, att de nu i § 6 regeringsfor-men intagna bestämmelserna om departementens antal och benämningar skola flyttas från regeringsformen till en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Vad kommitterade till stöd för detta sitt förslag anfört är givetvis för-tjänt av beaktande. Det kan sålunda ej förnekas, att nämnda bestämmelser i väsentlig mån äro av administrativ art samt att ett frigörande av dessa bestäm-melser från deras karaktär av grundlagsstadganden skulle bereda en ökad och understundom behövlig möjlighet att anordna departementsindelningen efter de särskilda krav, som vid olika tidslägen föreligga. Det oaktat kan jag ej ansluta mig till kommitterades förslag, såsom helhet betraktat. Jag håller nämligen före, att departementsindelningen icke bör helt berövas den stadga, som sammanhänger med de nuvarande bestämmelsernas egenskap av grundlagsstadganden. Ett an-tagande av kommitterades förslag skulle enligt mitt förmenande innebära ett större avsteg från nu bestående förhållanden än som kan anses erforderligt och

lämpligt. Den föreliggande frågan synes mig i stället böra lösas på sådant sätt, att i regeringsformen inrymmes stadgande, dels att för särskilda grenar av rikets styrelse skola finnas lägst åtta, högst tio statsdepartement och dels att departementens antal bestämmas inom dessa gränser i särskild av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag, vilken tillika angiver varje departements benämning och huvudsakliga verksamhetsområde. Det av kommitterade framhållna behovet av rörligare och smidigare former i avseende å departementsindelningen lär i fullt tillräcklig mån bliva tillgodosett även med det av mig nu framställda förslaget.

Genom bestämmandet av departementens antal till lägst åtta — det nuvarande antalet — och högst tio har givits en ram, inom vilken departementsindelningen otvivelaktigt skall kunna på ett fullt tillfredsställande sätt ordnas. Maximiantalet medger sålunda inrättande av två nya departement med bibehållande av samtliga de nu bestående departementen (exempelvis inrättande av ett handels- och ett kommunikationsdepartement med bibehållande, jämte övriga departement, av lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen såsom skilda departement).

Mot införande i regeringsformen av det utav kommitterade förordade tillägget beträffande ministern för utrikes ärendena har jag i sak icke något att erinra. Ordalydelsen av detta synes mig dock erhålla en lämpligare avfattning, därest det formuleras sålunda: »Chefen för det departement, till vilket utrikes ärendena höra, är minister för utrikes ärendena».

Kommitterade hava vidare hemställt, att antalet statsrådsledamöter icke måtte såsom nu i grundlagen fixeras, utan att åt Konungen måtte lämnas rätt att efter vid varje särskilt tillfälle föreliggande omständigheter bestämma desamma, dock med den begränsning, att antalet icke finge understiga tio eller överstiga tolv. I utvecklingen av detta sitt förslag hava kommitterade omförmålt, hurusom vid regeringsbildande eller eljest kunde finnas lämpligt, att chefskapet för två av departementen vare sig för längre eller kortare tid lades i händerna på *en* person eller att de konsultativa statsrådets nuvarande antal inskränktes eller ock möjligen, att förändring i båda dessa avseenden samtidigt vidtoges; och kommitterades grundlagsändringsförslag har ock formulerats i syfte att möjliggöra sådana jämkningar i statsrådet sammansättning.

Med hänsyn till vad jag i det föregående yttrat därom, att andra grundlagsändringar icke böra genomföras än sådana, som ovillkorligt betingas av den nu ifrågasatta reformen, anser jag mig icke kunna biträda kommitterades uppfattning vare sig i det avseendet, att en departementschef skulle kunna på ett mera stadigvarande sätt förestå två departement eller att bland statsrådets ledamöter skulle kunna ingå färre konsultativa statsråd än tre; och jag finner kommitterades förslag i dessa delar jämväl ur andra synpunkter icke vara att förorda.

Beträffande förstnämnda spörsmål är, som bekant, i § 6 regeringsformen i dess nuvarande lydelse fastslaget, att i spetsen för varje departement skall stå en statsrådsledamot som chef och föredragande. Denna grundsats är enligt min mening av den betydelse för statsförvaltningens behöriga handhavande, att densamma icke — låt vara endast i undantagsfall — bör eftergivnas. Med den betydande omfattning, som regeringsärendena under nuvarande förhållandena äga, skulle säkerligen en alltför stor och till sitt innehåll alltför olikartad arbetsbörda komma att vila på den statsrådsledamot, som samtidigt stode i spetsen för två departement, för att erforderlig garanti skulle föreligga, att denne skulle kunna

utöva en planmässig och initiativkraftig ledning inom vederbörande förvaltningsgrenar. Det synes mig ock, som skulle en dylik anordning kunna komma att motverka syftet med inrättandet av nya departement, då ju betydelsen och gagnet av ett nytt departement icke minst består däri att de samhällsintressen, som departementet kommer att företräda, bliva tillförsäkrade att alltid erhålla en särskild representant inom statsrådet. I allt fall bör väl någon tids erfarenhet, efter det ett eller flera nya departement inrättats, avvaktas i fråga om behovet av den utav kommitterade sålunda ifrågasatta reformen, innan man skrider till vidtagandet av en dylik för våra förvaltningsförhållanden främmande åtgärd.

Såsom nyss nämndes, finner jag mig icke heller kunna ansluta mig till kommitterades tanke att bereda väg för en anordning, varigenom möjliggöres, att de konsultativa statsrådets antal bleve mindre än tre. Det maktpåliggande och ansvarsfulla arbete, som vilar på de konsultativa statsråden och som av kommitterade själva starkt betonats, synes mig med nödvändighet kräva, att deras antal icke förutsättes vid något tillfälle bliva lägre än det nuvarande. Och för visso kommer detta arbete i betraktande av den snabbt fortgående samhällsutvecklingen och vid en eventuell tillkomst av ett eller flera nya departement att alltjämt ökas. Kommitterade hava också för sin del i princip givit sitt erkännande åt behövligheten av tre konsultativa statsrådsledamöter. Det torde även förtjäna uppmärksammas, att varken vid jordbruksdepartementets tillkomst eller vid regeringsrättens inrättande, vid vilka båda tillfallen frågan om nedsättning av de konsultativa statsrådsledamöternas antal var före, någon åtgärd ansetts böra vidtagas i nu nämnt syfte.

Kan jag sålunda icke understödja kommitterades uppfattning i nu nämnda båda avseenden, följer därav, att kommitterades hemställan, att antalet statsrådsledamöter måtte i regeringsformen bestämmas till minst tio och högst tolv, icke heller kan av mig biträdas. Enligt min mening bör, liksom för närvarande är fallet, i regeringsformen uttryckligen angivas, att en statsrådsledamot skall vara chef och föredragande för varje departement, ävensom att i statsrådet skola ingå tre konsultativa statsrådsmedlemmar. Statsrådsledamöternas antal, som med de nuvarande åtta departementen är elva, kommer alltså enligt det av mig avgivna förslaget att höjas i den mån nya departement tillskapas, därest ej samtidigt reduktion av de nuvarande departementens antal genomföres. En begränsning i antalet är dock i varje fall given genom bestämmelsen om, att *departementens* antal icke får överstiga tio.

Vid det förhållandet att enligt det av mig sålunda framställda förslaget någon minskning av de konsultativa statsrådets antal icke skulle inträda, synes anledning icke föreligga att, på sätt kommitterades förslag innebär, vidtaga ändring av det i § 6 regeringsformen intagna stadgandet, att bland de konsultativa statsråden minst två böra hava förvaltad civil beställning.

Föreskrifterna om departementsindelningen, med deras av mig föreslagna innehåll, torde böra flyttas från § 6 till § 5 av det skäl, att dessa föreskrifter bliva grundläggande för bestämmelserna om statsrådets sammansättning och därför böra i regeringsformen föregå stadgandena därom; varefter dessa sistnämnda stadganden, med de ändringar, som föranledas av vad här ovan anförts, böra inrymmas i § 6 regeringsformen.

På sätt kommitterade hemställt, bör därjämte bestämmelsen, att fader och

son eller bröder ej må på en gång vara ledamöter av statsrådet, få sin plats i § 4 i stället för, såsom nu är fallet, i § 5.

Därest min i det föregående i enlighet med departementalkommitterades förslag gjorda framställning därom, att departementens benämningar skola ur regeringsformen uteslutas, vinner Kungl. Maj:ts bifall, följa härav, på sätt jämväl av kommitterade framhållits, såsom omedelbar konsekvens vissa mindre ändringar i andra paragrafer såväl i regeringsformen som i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen.

Sådana konsekvensändringar böra vidtagas i § 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33 och 43 riksdagsordningen samt 1 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

Den här åsyftade förändringen i § 15 regeringsformen, vilket lagrum omhandlar sättet för kommandoärendenas handläggning, avser, att orden »den bland krigsdepartementens chefer, till vars departement ärendet hör» skola utbytas mot »chefen för det departement, dit ärendet hör».

Denna formulering, som av kommitterade förordats under den antagna förutsättningen, att lantförvars- och sjöförvarsdepartementen bleve sammanlagda till ett departement, lämpar sig väl även för den händelse att de båda försvarsdepartementen komma att bibehållas såsom skilda departement. Då formuleringen sålunda ej föregriper organisationen av lant- och sjöförvarets högsta förvaltning, har jag icke något att däremot erinra.

I §§ 6, 10, 20, 32 och 33 riksdagsordningen synes ordet »justitiedepartementet» böra ersättas med »det departement, till vilket justitieärendena hör», av den nyss nämnda anledningen, att departementens benämningar äro avsedda att flyttas ur grundlagarna till en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag.

I § 43 mom. 1 riksdagsordningen, vari jordbruksutskottets åligganden äro angivna, böra enligt kommitterades förslag i stället för »de under jordbruksdepartementet lydande ärenden» insättas »ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar» av det skäl, att dessa ärenden närmast motsvarade inbegreppet av jordbruksdepartementets förvaltningsområde. Då emellertid de särskilda departementens huvudsakliga verksamhetsområden föreslås skola bestämmas genom en särskild lag, synes den av kommitterade föreslagna avfattningen vara mindre lycklig, enär därigenom i grundlag varder, låt vara indirekt, fastslaget, vilka ärendesgrupper skola utgöra det huvudsakliga området för jordbruksdepartementets verksamhet. Det torde däremot vara lämpligt att utbyta ifrågakvarande uttryck mot ordet »jordbruksärenden», vilket så mycket mindre synes kunna giva anledning till misstolkning, som detsamma är använt redan i § 39 mom. 1 riksdagsordningen såsom åsyftande *alla till jordbruksdepartementet hörande ärenden* och i övrigt redan nu förekommer i § 43 mom. 1 riksdagsordningen. Härav är en följd, att jag icke kan biträda ett av kommitterade på nyss angiven grund framställt förslag, att i stället för ordet »jordbruksärenden» i § 39 mom. 1 riksdagsordningen skulle insättas »ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar».

Vidtagandet av den utav mig föreslagna ändringen i §§ 6, 10, 20, 32 och 33 riksdagsordningen skulle konsekvent medföra, att ordet »justitiedepartementet» på alla i tryckfrihetsförordningen förekommande ställen (1 § 4:o, 5:o och 8:o, 4 §

1:o, 2:o, 3:o, 4:o, 5:o, 6:o, 10:o, 11:o och 12:o samt 5 § 8:o, 11:o, 12:o och 13:o) utbyttes mot »det departement, till vilket justitieärendena höra». Då emellertid tryckfrihetsförordningen, om ock av grundlags natur, icke kan anses äga den fundamentala betydelse som övriga grundlagar samt densamma lära inom en nära framtid komma att undergå en behöflig revision, i vilket hänseende särskilda kommitterade inom justitiedepartementet den 20 december 1912 avgivit betänkande, har det synts mig mindre lämpligt att nu genomföra en sådan ändring i samtliga dessa lagrum. Därjämte är att märka, att fråga av nyssnämnda kommitterade väckts därom, att den befattning med övervakandet av skrifers allmängörande och med de s. k. ordningsmålen, som nu enligt tryckfrihetsförordningen är tillagd chefen för justitiedepartementet, borde överflyttas till andra myndigheter. Det synes mig med hänsyn härtill vara tillfyllest att i detta sammanhang vidtaga endast den ändring i tryckfrihetsförordningen, att omedelbart efter orden »chefen för justitiedepartementet» i 1 § 4:o — där justitiedepartementet först omnämnes i tryckfrihetsförordningen — infogas följande tillägg: »med vilken i denna lag förstås chefen för det departement, vartill justitieärendena höra».

Departementalkommitterade hava vidare ansett, att den lag, till vilken i regeringsformen hänvisas beträffande departementsindelningen, bör tillhöra konstitutionsutskottets handläggning, samt hemställt, att en härav föranledd ändring i § 38 mom. 2 riksdagsordningen måtte vidtagas. Kommitterade hava därvid erinrat, att vid den reglering av de ständiga riksdagsutskottens verksamhet, som år 1909 genomfördes och som närmast avsåg att råda bot för arbetsmaterialets ojämna fördelning mellan dessa utskott, från lagutskottet till konstitutionsutskottet överflyttats komunallagstiftningen ävensom en del speciella lagstiftningsfrågor, vilka hava konstitutionell innebörd. Det har synts kommitterade, att man borde fortgå på den sålunda inslagna vägen samt att det även sakligt sett vore lämpligt, att konstitutionsutskottet finge hand om ifrågavarande lag.

Enligt den av mig föreslagna nya lydelsen av § 5 regeringsformen skola i berörda lag bestämmas departementens antal inom de i sagda paragraf angivna gränserna ävensom varje departements benämning och huvudsakliga verksamhetsområde. Förslag till sådan lag kan icke för närvarande framläggas, då det av mig avgivna förslaget till grundlagsändringar, såsom i det föregående är framhållet, endast avser att vid nästinstundande riksdag bereda väg för den förändrade departementsindelning, som vid en därefter följande riksdag må komma att beslutas.

Beträffande förevarande lag, vilken lämpligen synes kunna erhålla rubriken »lag om statsdepartementen», bör givetvis stadgande i riksdagsordningen intagas, vilket av de ständiga utskotten har att behandla frågor om stiftande, ändring, förklaring och upphävande av densamma. Denna lags natur samt hänsynen till en lämplig arbetsfördelning mellan de ständiga utskotten synas mig böra föranleda, att nämnda frågor handläggning, på sätt av kommitterade föreslagits, överlämnas till konstitutionsutskottet. Ett härav betingat tillägg till § 38 mom. 2 riksdagsordningen har följaktligen upptagits bland de grundlagsändringar, varom jag nu anhåller om att få göra framställning.»

I sitt med anledning av propositionen avgivna utlåtande uttalade konstitutionsutskottet:

»För den uppfattning, som framlagts av departementalkommittén och i princip upptagits i Kungl. Maj:ts proposition, nämligen att bestämmelserna om statsdepartementens antal och benämningar icke böra vara av grundlags natur, tala utan tvivel goda skäl. När dessa bestämmelser hitintills haft plats i regeringsformen, så beror detta närmast av historiska grunder, nämligen regeringsformens anslutning till äldre svenska författningslagar, i vilka huvuddragen av vår statsförvaltnings allmänna organisation varit inryckta. Det är emellertid att märka, att föreskrifterna om förvaltningens organisation i sagda författningslagar under den historiska utvecklingen blivit mer och mer begränsade. Medan 1634 års regeringsform i sin helhet huvudsakligen utgör en förvaltningsstadga, har i frihetstidens regeringsformer reglerandet av Konungens och ständernas konstitutionella rättigheter och befogenheter trätt fram såsom dessa författningsurkunders huvuduppgift, om äfven bestämmelserna angående förvaltningen alltjämt förbliva mycket detaljerade; regeringsformen av 1772 företer en ytterligare begränsning av de förvaltningsorganisatoriska grundlagsföreskrifterna, och i 1809 års regeringsform slutligen hafva dessa krympt tillsammans till att i huvudsak endast omfatta den högsta ledningen av statsförvaltningen, alltså statsrådet (och statsexpeditionerna), medan regeringsformen i öfrigt endast omnämner vissa ämbeten i sammanhang med särskilda regler för deras till- eller avsättning eller vissa särskilda uppgifter. Ett avskiljande ur regeringsformen av de bestämmelser, som i densamma nu äro upptagna om statsdepartementens antal och sammansättning, måste alltså anses stå i full överensstämmelse med den utveckling våra grundlagar sedan lång tid tillbaka genomgått.

Såväl departementalkommittén som föredragande departementschefen hava yttermera framhållit praktiska skäl för en dylik förändring, nämligen behovet av enklare och smidigare former för vidtagande av förändringar i statsrådets organisation än det långsamma och tunga förfarandet vid grundlagsändringar. Utskottet hyser den mening, att ett sådant behov föreligger. Men utskottet finner sig också böra framhålla, att med det förslag, som av Kungl. Maj:t blivit framlagt, det sålunda uppställda önskemålet endast så till vida blivit tillgodosett, som regleringen av departementens antal — inom en i regeringsformen fastslagen gräns av lägst åtta och högst tio — samt av departementens namn och verksamhetsområden hänvisas till en särskild, av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag, medan däremot i regeringsformen skulle kvarstå såväl bestämmelsen om de konsultativa statsrådets antal — tre — som även föreskriften, att minst två av dessa böra hava förvaltat civil beställning. Det är tydligt, att ökningen i smidighet och rörlighet beträffande ifrågakvarande bestämmelser alltså inskränker sig till vad som kan anses vara vunnet genom själva departementsindelningens överförande från grundlag till lag, och fråga torde vara, om denna vinst ur berörda synpunkt kan anses tillräcklig.

För utskottet har emellertid den grundläggande frågan varit den, huruvida en övergång från den nuvarande ordningen, med hela departementsindelningen fastslagen i regeringsformen, till den av Kungl. Maj:t föreslagna, med departementens antal, namn och verksamhetsområden reglerade genom lag, kan ske i sådan form och med sådana förutsättningar, som innehållas i propositionen.»

I denna fråga förklarade sig utskottet i avgörande punkter icke kunna ansluta sig till den av departementschefen hävdade uppfattningen:

»Av yttrandet till statsrådsprotokollet framgår, att förslag till lag om den blivande departementsindelningen icke är avsett att framläggas förr än *efter* slutgiltigt antagande vid kommande riksdag av de grundlagsförändringar, som vid innevarande riksdag skulle förklaras vilande. Ett dylikt tillvägagångssätt kan utskottet icke förorda. Utskottet vill endast påpeka de konsekvenser, som därav skulle följa, därest, efter grundlagsändringarnas slutgiltiga antagande, riksdagen avslope det förslag till departementsindelning, som komme att framläggas, eller kamrarna icke kunde ena sig om huru sagda indelning skulle regleras: i sådant fall komme varje lagbestämmelse på detta område att saknas. I betraktande av de meningsskiljaktigheter, som framträtt vid föregående behandling av frågor rörande förändringen i departementsindelningen, torde denna eventualitet ingalunda få anses utesluten.

En första förutsättning för överförande av bestämmelserna om departementen från regeringsformen till särskild lag måste enligt utskottets mening vara, att, därest härför behöfliga förslag till ändringar i grundlagarna antagas såsom vilande, desamma icke förekomma till definitivt avgörande förr, än den blivande lagen blivit framlagd och granskad, och denna lags antagande sålunda direkt förbindes med grundlagsförändringarnas genomförande.

Emellertid anser utskottet, att för en riktig handläggning av denna fråga också kräves en annan förutsättning, nämligen den, att redan vid den första behandlingen av de föreslagna grundlagsändringarna riksdagen sättes i tillfälle att bedöma och preliminärt ena sig om innehållet i den nya lag, som skall ersätta de grundlagsföreskrifter, vilka föreslås till utslutning ur regeringsformen. Det torde i och för sig få anses vara påkallat av god konstitutionell ordning, att, om man ämnar uppgiva den urgamla princip, som hittills givit grundlags helgd åt bestämmelserna om den högsta riksstyrelsens organisation, detta icke sker utan klar uppfattning om vad som skall träda i de gamla grundlagsbudens ställe. Men även ur praktisk synpunkt måste samma krav gälla. Möjligheten att verkligen genomföra de ifrågasatta grundlagsändringarna beror, såsom ovan framhållits, därpå, om Kungl. Maj:t och riksdagens båda kamrar komma till samstämmighet angående den departementsindelning, som skall ingå i den särskilda lagen. Det riktiga bör då vara, att riksdagen redan vid den första behandlingen av grundlagsfrågan är satt i tillfälle att överväga denna avsedda nya departementsindelning, då riksdagens hållning till förstnämnda fråga torde komma att väsentligt bestämmas därav, om enighet kan uppnås angående innehållet i lagen om departementsindelning eller icke. Utskottet erinrar därom, att man förfor på sådant sätt vid det första beslutet om rösträttsreformen år 1907: samtidigt med grundlagsändringsförslagen voro då framlagda såväl de föreslagna ändringarna i kommunallagarna som den nya vallagen, och bådadera antogos redan 1907 under förutsättning, att grundlagsändringarna skulle konfirmeras av en riksdag efter nya val till andra kammaren.

Den omständigheten, att den kungl. propositionen icke giver någon utgångspunkt för en preliminär överenskommelse om den nya lagens innehåll, utgör därför, enligt utskottets mening, ett bestämt hinder att nu förorda Kungl. Maj:ts förslag till grundlagsändringar. Det torde nämligen möta betydande svårigheter att inom riksdagen utarbeta och komma till samstämmighet om grunderna för en ny departementsindelning, fränsett, att på grund av ett dylikt ären-

des natur förslag torde böra framkomma från Kungl. Maj:t och icke från riksdagens sida.

Av vad sålunda anförts framgår, att utskottet icke anser de förutsättningar föreligga, som enligt utskottets mening äro erforderliga för att kunna genomföra principen om utbrytande ur regeringsformen och överförande till särskild lag av bestämmelserna om departementens antal och indelning. Vid sådant förhållande har utskottet icke funnit anledning att ingå på någon närmare granskning av de föreslagna grundlagsändringarna.»

Riksdagen 1914. Utskottets yrkande om avslag å den kungl. propositionen blev av båda kamrarna bifallet.

Framställningar efter 1914. Jämväl under tiden efter 1914 har, såsom av det vid den nu förevarande propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet framgår, frågan om nya departements inrättande varit föremål för upprepade framställningar såväl i särskilda till Kungl. Maj:t ingivna skrivelser — från åttonde och nionde svenska handelskammarmötena, föreningen representeranter för handel och industri, svenska handelsagenters förening samt svenska teknologföreningen — som ock interpellationsvis i riksdagen.

Departementschefen. Med avseende på de skäl, som nu föranlett Kungl. Maj:t att återupptaga frågan, har departementschefen i nyssnämnda protokoll anført följande:

»För att icke undanskjutas på ytterligare tre år måste frågan om förändrad departementsindelning föreläggas innevarande års riksdag. Jag har alltså nu att redogöra för huru jag tänkt mig, att den önskade reformen skall kunna genomföras.

Då jag inför Kungl. Maj:t anmälde 1914 års förslag till grundlagsändringar, anförde jag, att ett dylikt förslag borde så avfattas, att det såvitt möjligt lämnade statsmakterna fria händer att vidtaga de reformer med avseende å departementsindelningen, som efter prövning av alla därpå inverkan omständigheter kunde befinnas vara de lämpligaste. Tillika uttalade jag såsom min mening, att i förslaget icke borde ingå andra ändringar än sådana, som med nödvändighet betingades av de reformer i departementsindelningen, vilka kunde ifrågakomma att genomföras. — Jag är allt fortfarande av den uppfattningen, att ett förslag rörande förändrad departementsindelning bör, i vad detsamma avser ändringar i grundlag, upprättas i enlighet med de av mig sålunda angivna allmänna grunder; och då jag icke funnit anledning att vidtaga någon ändring i de särskilda bestämmelserna i 1914 års förslag, anser jag alltså detsamma böra, i oförändrad form, ånyo framläggas för riksdagen.

För den vidare motiveringen till förslaget får jag åberopa mitt öförmälda yttrande till statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Genom de föreslagna grundlagsbestämmelserna är emellertid endast själva den ram given, i vilken de särskilda stadgandena om departementens antal, deras benämningar och verksamhetsområden skola infogas. I fråga om sistnämnda stadganden måste, enligt sakens natur, förslag föreläggas riksdagen inom sådan tid, att detsamma kan antagas i sammanhang med det slutliga godkännandet av motsvarande grundlagsändringar.

Emellertid hava de trängande och vanskliga frågor på lagstiftningens och andra områden, vilka sammanhånga med de senare årens av världskriget förorsakade särskilda förhållanden, hindrat statsrådets ledamöter att ägna förvarande synnerligen svårlösta spörsmål erforderligt öfvervägande. Jag är således icke för närvarande beredd att inför Kungl. Maj:t framlägga slutgiltigt och detaljerat förslag i denna del av ämnet. Huruvida ett sådant förslag kan tänkas föreligga utarbetat så tidigt under år 1918, att det kan hänskjutas till nämnda års riksdag, därom vågar jag icke nu med bestämdhet uttala mig. För det fall, att detta icke skulle låta sig göra, anvisar riksdagsordningen den utväg, att grundlagsförslagens slutliga antagande uppskjutes till någon av de senare riksdagarna i treårsperioden. Men då frågan om det sätt, varpå en förändring i departementsindelningen lämpligast bör genomföras, torde komma att bliva föremål för mycken meningsskiljaktighet, lär det icke kunna med någon grad av säkerhet påräknas, att ett förslag i ämnet, framlagt exempelvis vid 1919 års riksdag, skulle komma att av riksdagen antagas. Därest förslaget då lämnades utan bifall, skulle detta innebära, att frågan icke kunde avgöras förrän under den därefter följande treårsperioden.

Vid nu angivna förhållanden synes mig den bästa lösningen stå att vinna medelst en provisorisk anordning, varigenom, i sammanhang med det slutliga antagandet av ifrågavarande grundlagsändringar, de nu gällande, i regeringsformen upptagna bestämmelserna om departementsindelningen öfverflyttas till en särskild av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag.

På sådant sätt gick man till väga år 1876, då det gällde att från tryckfrihetsförordningen till civil lag öfverföra stadgandena om äganderätt till skrift. Enligt en nämnda år slutligen antagen grundlagsändring insattes i 1 § tryckfrihetsförordningen, i stället för sistnämnda stadganden, en bestämmelse av innehåll, att angående äganderätt till skrift skulle gälla vad som stadgades i särskild lag, stiftad i den ordning, 87 § regeringsformen föreskreve. Något förslag till lag angående den litterära äganderätten kunde dock ej, såsom avsett varit, föreläggas sagda års riksdag.

Då sålunda genom antagande av det riksdagen förelagda förslag till grundlagsändring en lucka i lagstiftningen skulle hava uppstått, såvida icke genom en civillag de ur tryckfrihetsförordningen uteslutna stadgandena om äganderätt till skrift bibehållits vid gällande kraft till dess en fullständigare lag hunne komma till stånd, utfärdades samma år, i enlighet med ett av Kungl. Maj:t framställt och av riksdagen bifallet förslag, en förordning angående äganderätt till skrift, genom vilken berörda stadganden blevo såsom civillag tills vidare bibehållna. I enlighet med sin interimistiska natur fick 1876 års förordning en helt kort giltighetstid; den efterträddes redan år 1877 av en ny lag i ämnet.

Genom ett sådant förfaringssätt i förevarande fall skulle nu gällande ordning i fråga om departementsindelningen bliva tills vidare bestående, dock så, att bestämmelserna därom finge sin plats, icke som nu i regeringsformen, utan i en särskild författning av lags natur. Därigenom vunnes de fördelar, att å ena sidan stadgandena angående departementsindelningen komme att — med den begränsning, som angives av de av mig föreslagna bestämmelser i regeringsformen — lösgröas från den omständliga procedur, som är föreskriven beträffande ändringar i grundlag, och å andra sidan det för nämnda indelning nu gällande systemet bibehölles, till dess ett mera ändamålsenligt kunde hinna genomföras.

I anslutning till vad jag nu anfört, har jag låtit upprätta förslag till lag om statsdepartementen. Detta förslag, vid vars avfattande hänsyn tagits jämväl till motsvarande bestämmelser i det av departementalkommitterade framlagda förslaget till lag om statsdepartementens antal och organisation, återgiver de i § 6 regeringsformen upptagna bestämmelser angående den nu gällande departementsindelningen; dock har vad i nämnda paragraf sägs om försvarsdepartementens chefer såsom konungens rådgivare i kommandomål uteslutits såsom överflödigt med hänsyn till de fullständigare bestämmelserna i § 15 regeringsformen. Vidare anger förslaget departementens huvudsakliga verksamhetsområden, sådana de för närvarande äro bestämda.

Ifrågavarande lagförslag, som i enlighet med vad jag förut yttrat skulle föreläggas 1918 års riksdag till antagande i sammanhang med förutnämnda förslag till grundlagsändringar, torde få såsom bilaga fogas vid detta protokoll.»

*Utskottets
yttrande.*

Konstitutionsutskottet vid 1914 års senare riksdag anslöt sig, såsom ovan omnämnts, till den av Kungl. Maj:t uttalade uppfattningen, att bestämmelserna om statsdepartementen borde överflyttas från regeringsformen till en särskild av konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Detta är också nu utskottets mening. För en sådan åtgärd tala, såsom 1914 års

konstitutionsutskott framhöll, såväl teoretiska som praktiska skäl. Dels äro ifrågavarande bestämmelser obestriddigen av administrativt innehåll, och om än dylika stadganden fordom ansågos hava sin naturliga plats i en författningsurkund och rentav ansågos utgöra dennas väsentligaste innehåll, har utvecklingen oförtydligt gått i den riktningen, att de allt mer och mer utsöndrats ur grundlagarna. En överflyttning av den art, Kungl. Maj:t föreslagit, skulle således väl överensstämma med våra grundlagars allmänna utveckling. Dels skulle en dylik åtgärd medföra stora praktiska fördelar, i det att det genom densamma bleve möjligt att snabbare genomföra erforderliga förändringar och sålunda låta den centrala förvaltningen smidigare anpassa sig efter de behov av det ena eller andra slaget, som kunna komma att yppa sig.

Det var två omständigheter, som år 1914 föranledde dåvarande konstitutionsutskott att trots sin anslutning till principerna för Kungl. Maj:ts förslag motsätta sig detsammans antagande.

För det första var utskottet tveksamt, huruvida det av departementalkommitterade uppställda önskemålet — ökad smidighet åt bestämmelserna om statsrådets och departementens organisation — genom Kungl. Maj:ts förslag kunde anses hava blivit i erforderlig utsträckning tillgododsett. I anslutning till synpunkter, som redan utvecklats av departementalkommitterade, ifrågasatte utskottet särskilt, om det var av behovet påkallat att alltjämt i grundlagen fixera de konsultativa statsrådets antal ävensom att där bibehålla stadgandet därom att minst två av dem skola hava förvaltad civil beställning.

För det andra — och detta var den viktigaste synpunkten — fann utskottet sig icke kunna tillstyrka en grundlagsändring, som ur regeringsformen utbröt stadgandena om departementens antal och benämningar, utan att äga kännedom om innehållet av den »lag angående statsdepartementen», som var avsedd att träda i dessa bestämmelsers ställe.

I vad angår den först nämnda av utskottets invändningar befinner sig frågan alltjämt i samma skick som 1914, i det att det nu föreliggande förslaget till grundlagsändringar i allo överensstämmer med 1914 års proposition.

Däremot har Kungl. Maj:t så till vida tillmötesgått det andra av konstitutionsutskottet uttalade önskemålet, att vid propositionen fogats det förslag till lag angående statsdepartementen, som avsetts att framläggas för riksdagen i samband med det definitiva antagandet av de föreslagna grundlagsändringarna (intaget såsom bilaga i detta utlåtande). Detta lagförslag är byggt på den förutsättningen, att den nu gällande departementsindelningen alltjämt bibehålles, och innebär alltså en provisorisk anordning avsedd att gälla, intill dess frågan om en förändring av denna indelning kan upptagas till behandling. Utskottet finner det beklagligt, att denna

så länge dryftade fråga ännu icke kunnat av Kungl. Maj:t föreläggas riksdagen. Att detta skulle ske på samma gång som frågan om grundlagsändringar ånyo upptoges, avsågs givetvis av 1914 års riksdag, då den avslog Kungl. Maj:ts proposition. Emellertid är det obestridligt, att den förutsättning för grundlagsändringarnas antagande, som 1914 års konstitutionsutskott av såväl konstitutionella som praktiska hänsyn uppställde, blivit i viss mån uppfylld därigenom att den tilltänkta provisoriska lagen om statsdepartementen delgivits riksdagen. Konstitutionsutskottet vill likväl erinra, att detta delgivande ej skett i sådan form, att en fullständig granskning från riksdagens sida kunnat ifrågakomma. Lagförslaget kommer nämligen icke att föreläggas riksdagen till prövning förrän nästkommande år. Vid sådant förhållande har utskottet icke att uttala sig om nämnda förslag i annan mån än att utskottet finner innehållet i detsamma motsvara den av departementschefen uttalade uppfattningen, att nu gällande grundlagsbestämmelser böra, i sak oförändrade, upptagas i den nya lagen. Utskottet, som ur denna synpunkt icke har något att emot förslaget erinra, anser sålunda, att de väsentligaste betänkligheterna emot ett antagande av Kungl. Maj:ts proposition blivit undanröjda.

Härtill kommer ytterligare den omständigheten, att under de år, som gått sedan frågan sist behandlades av riksdagen, behovet av den föreslagna förändringen enligt utskottets mening framträtt med ökad styrka. I betraktande av krigsårens erfarenheter synes fördelen av en sådan anordning, att departementsindelningen erhöle ökad smidighet och ökade möjligheter att anpassa sig efter utvecklingens och tidsförhållandenas krav, ligga i öppen dag.

Med dessa erfarenheter för ögonen bör riksdagen enligt utskottets mening icke underlåta att — genom de för ändamålet erforderliga grundlagsändringarna — skapa förutsättningarna för ett snabbt genomförande av de förändringar i departementsindelningen, som under de närmaste åren kunna komma att visa sig behövliga och ändamålsenliga.

Konstitutionsutskottet anser sig således böra hemställa, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget — med en mindre, formell ändring i § 5 regeringsformen — måtte av riksdagen bifallas. Därvid förutsätter utskottet, att de föreslagna grundlagsändringarna icke bliva av riksdagen definitivt antagna, förrän Kungl. Maj:ts förslag till lag om statsdepartementen blivit förelagt riksdagen.

På grund av vad sålunda anförts, föreslår utskottet,

att riksdagen måtte antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33
38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen.

Regeringsformen.

(Nuvarande lydelse.)

(Förslagen lydelse.)

§ 4.

Konungen äger att allena styra riket på det sätt, denna regeringsform föreskriver; inhämtade dock, i de fall, här nedanför stadgas, under rättelse och råd av ett statsråd, vartill Konungen kallar och utnämner kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade, infödde svenske män av den rena evangeliska läran.

§ 5.

Statsrådet skall bestå av elva ledamöter, bland vilka Konungen utnämne en att vara statsminister och statsrådets främste ledamot. Dessa äga att alla i statsrådet förekommande ärenden övervara. Ej må fader och son eller bröder på en gång vara ledamöter av statsrådet.

§ 4.

Konungen äger att allena styra riket på det sätt, denna regeringsform föreskriver; inhämtade dock, i de fall, här nedanför stadgas, under rättelse och råd av ett statsråd, vartill Konungen kallar och utnämner kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade, infödde svenske män av den rena evangeliska läran. *Ej må fader och son eller bröder på en gång vara ledamöter av statsrådet.*

§ 5.

För särskilda grenar av rikets styrelse skola finnas statsdepartement till det antal, lägst åtta och högst tio, som bestämmes genom en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag, vilken tillika angiver varje departements benämning och huvudsakliga verksamhetsområde.

Den närmare fördelningen av ärendena, departementen emellan, bestämmes av Konungen genom en särskilt utfärdad, offentlig kungjord stadga.

För varje departement utser Konungen bland statsrådets ledamöter en chef och föredragande. Chefen

(Nuvarande lydelse.)

§ 6.

Av statsrådets ledamöter skola åtta vara chefer och föredragande, var för sitt departement, nämligen: ministern för utrikes ärendena för utrikesdepartementet;

en chef för justitiedepartementet;

en för lantförsvarsdepartementet, vilken tillika vare Konungens rådgivare i kommandomål för armén;

en för sjöförsvarsdepartementet, vilken tillika vare Konungens rådgivare i kommandomål för flottan;

en för civildepartementet;

en för jordbruksdepartementet;

en för finansdepartementet; samt

en för ecklesiastikdepartementet.

Den närmare fördelningen av ärendena, departementen emellan, bestämmes av Konungen genom en särskilt utfärdad, offentligen kungjord stadga.

Bland de tre statsråden utan departement böra minst två hava förvaltat civil beställning.

§ 15.

Kommandomål, varmed förstås sådana, som Konungen, i egenskap av högste befälhavare över krigsmakten till lands och sjöss, omedelbarligen besörjer, må Konungen, då

(Föreslagen lydelse.)

§ 6.

för det departement, till vilket utrikes ärendena höra, är minister för utrikes ärendena.

Statsrådet skall bestå av cheferna för departementen samt tre statsråd utan departement. Bland de tre statsråden utan departement böra minst två hava förvaltat civil beställning.

Av statsrådets ledamöter utnämne Konungen en att vara statsminister och statsrådets främste ledamot.

Statsrådets ledamöter äga att alla i statsrådet förekommande ärenden övervara.

§ 15.

Kommandomål, varmed förstås sådana, som Konungen, i egenskap av högste befälhavare över krigsmakten till lands och sjöss, omedelbarligen besörjer, må Konungen, då han

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

han själv förer riksstyrelsen, avgöra i närvaro av den bland krigsdepartementens chefer, till vars departement ärendet hörer. Honom åligge, vid ansvar, att, då dessa mål beredas, sin mening yttra över de företag Konungen besluter, samt att, då hans mening icke med Konungens beslut överensstämmer, föra sina yttrade betänkligheter och råd till ett protokoll, vars riktighet Konungen medelst Sin höga påskrift besanne. Finner nämnde ämbetsman dessa företag vara av en vådlig riktning eller omfattning, eller grundade på ovissa eller otillräckliga medel att dem utföra, tillstyrke han jämväl, att Konungen ville kalla, till ett krigsråd däröver, tvenne eller flera av de närvarande högre militära ämbetsmän; Konungen dock obetaget, att å denna tillstyrkan och, där den bifalles, å krigsrådets till protokoll anförda tankar göra det avseende, Honom gott synes.

självt förer riksstyrelsen, avgöra i närvaro av *chefen för det departement, dit ärendet hörer*. Honom åligge, vid ansvar, att, då dessa mål beredas, sin mening yttra över de företag Konungen besluter, samt att, då hans mening icke med Konungens beslut överensstämmer, föra sina yttrade betänkligheter och råd till ett protokoll, vars riktighet Konungen medelst Sin höga påskrift besanne. Finner nämnde ämbetsman dessa företag vara av en vådlig riktning eller omfattning, eller grundade på ovissa eller otillräckliga medel att dem utföra, tillstyrke han jämväl, att Konungen ville kalla, till ett krigsråd däröver, tvenne eller flere av de närvarande högre militära ämbetsmän; Konungen dock obetaget, att å denna tillstyrkan och, där den bifalles, å krigsrådets till protokoll anförda tankar göra det avseende, Honom gott synes.

Riksdagsordningen.

§ 6.

1. Första kammarens — — — valet skett.
2. Varje landstingsområde — — rikets folkmängd.
3. För valkrets, — — — — en riksdagsman.
4. Därest det — — — — en riksdagsman.
5. Det antal — — — utöva riksdagsmannakallet.

§ 6.

1. Första kammarens — — — valet skett.
2. Varje landstingsområde — — rikets folkmängd.
3. För valkrets, — — — — en riksdagsman.
4. Därest det — — — — en riksdagsman.
5. Det antal — — — utöva riksdagsmannakallet.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

6. Upphör stad — — — tillkomma staden.

7. Äro icke, — — — — — samt att i de fall, där folkmängdsöverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande av företrädet dem emellan, detta skall avgöras genom lottning inför chefen för *justitiedepartementet* i närvaro av tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 10.

För en var, som blivit till ledamot i första kammaren utsedd, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, av vilka det ena överlämnas åt den valde och det andra insändes till *justitiedepartementet*.

§ 20.

För en var, som blivit utsedd till ledamot i andra kammaren, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, av vilka det ena överlämnas åt den valde och det andra insändes till *justitiedepartementet*.

6. Upphör stad — — — — tillkomma staden.

7. Äro icke, — — — — — samt att i de fall, där folkmängdsöverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande av företrädet dem emellan, detta skall avgöras genom lottning inför chefen för *det departement, till vilket justitieärendena höra*, i närvaro av tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 10.

För en var, som blivit till ledamot i första kammaren utsedd, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, av vilka det ena överlämnas åt den valde och det andra insändes till *det departement, till vilket justitieärendena höra*.

§ 20.

För en var, som blivit utsedd till ledamot i andra kammaren, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, av vilka det ena överlämnas åt den valde och det andra insändes till *det departement, till vilket justitieärendena höra*.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

§ 32.

1. Innan riksdagen sammanträder, företages inför chefen för *justitiedepartementet*, eller den Konungen i hans ställe förordnar, i närvaro av tre bland de av riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret granskning av de till *justitiedepartementet* inkomna, för riksdagens ledamöter utfärdade fullmakter. Denna granskning, som har till föremål att undersöka, huruvida fullmakterna blivit i föreskriven form utfärdade, skall vara fulländad sist å dagen före riksdagens början. Inkommer fullmakt efter riksdagens början, skall sådan granskning, som nyss är sagd, genast verkställas.

2. Vardera kammaren — — — obehörig förklarad.

§ 33.

1. Så snart riksdagen sammanträtt och berättelse om förloppet av den i nästföregående paragraf mom. 1 föreskrivna granskning blivit av chefen för *justitiedepartementet*, eller den i hans ställe förordnad är, meddelad kamrarna, var i vad dess ledamöter angår, låte Konungen för vardera kammaren tillkännagiva, vilken bland dess ledamöter förordnats till talman och vilken till vice talman.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 5 saml. 21 häft. (Nr 25.)

§ 32.

1. Innan riksdagen sammanträder, företages inför chefen för *det departement, till vilket justitieärendena höra*, eller den Konungen i hans ställe förordnar, i närvaro av tre bland de av riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret granskning av de till departementet inkomna, för riksdagens ledamöter utfärdade fullmakter. Denna granskning, som har till föremål att undersöka, huruvida fullmakterna blivit i föreskriven form utfärdade, skall vara fulländad sist å dagen före riksdagens början. Inkommer fullmakt efter riksdagens början, skall sådan granskning, som nyss är sagd, genast verkställas.

2. Vardera kammaren — — — obehörig förklarad.

§ 33.

1. Så snart riksdagen sammanträtt och berättelse om förloppet av den i nästföregående paragraf mom. 1 föreskrivna granskning blivit av chefen för *det departement, till vilket justitieärendena höra*, eller den i hans ställe förordnad är, meddelad kamrarna, var i vad dess ledamöter angår, låte Konungen för vardera kammaren tillkännagiva, vilken bland dess ledamöter förordnats till talman och vilken till vice talman.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

2. Då i — — — — — vice talman.
3. Innan sådant — — — — — levnadsåren äldst.
4. Vid samtidigt — — — — — förfallet upphört.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer — — — — — omförmälda stadga.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor angående stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande statsrådets ansvarighet, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga och om allmänt kyrkomöte så ock av kommunallagarna.

3. Utskottet åligger — — — — — regeringsformen stadgat.

4. Utskottet tillkommer — — — — — vägrar proposition.

§ 43.

1. Jordbruksutskottet, som skall erhålla del av Konungens angående statsverkets tillstånd och behov till riksdagen avgivna proposition i vad den angår *de under jordbruksdepartementet lydande ärenden*, åligger att granska samt, med iakttagande av nödiga indragningar och besparingar,

2. Då i — — — — — vice talman.

3. Innan sådant — — — — — levnadsåren äldst.

4. Vid samtidigt — — — — — förfallet upphört.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer — — — — — omförmälda stadga.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor angående stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande statsrådets ansvarighet, *om statsdepartementen*, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga och om allmänt kyrkomöte så ock av kommunallagarna.

3. Utskottet åligger — — — — — regeringsformen stadgat.

4. Utskottet tillkommer — — — — — vägrar proposition.

§ 43.

1. Jordbruksutskottet, som skall erhålla del av Konungens angående statsverkets tillstånd och behov till riksdagen avgivna proposition i vad den angår *jordbruksärenden*, åligger att granska samt, med iakttagande av nödiga indragningar och besparingar, utreda och uppgiva statsver-

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

utreda och uppgiva statsverkets behov med hänsyn till denna styrelsens gren ävensom att för övrigt avgiva betänkanden och förslag i anledning av de från kamrarna till utskottet hänvisade jordbruksärenden.

2. Utskottet åligger — — —
— — och skjutsväsende.

kets behov med hänsyn till denna styrelsens gren ävensom att för övrigt avgiva betänkanden och förslag i anledning av de från kamrarna till utskottet hänvisade jordbruksärenden.

2. Utskottet åligger — — —
— — och skjutsväsende.

Tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

— — — — —
4:o. Utgivare av dagblad eller periodiska skrifter anmäla sig, jämte titeln och tryckningsorten, hos chefen för justitiedepartementet, som äger att, såvida sökanden ej för nesligt brott blivit dömd, eller förklarad ovärdig föra andras talan, meddela bevis, att intet hinder emot skriftens utgivande förekommer.
— — — — —

§ 1.

— — — — —
4:o. Utgivare av dagblad eller periodiska skrifter anmäla sig, jämte titeln och tryckningsorten, hos chefen för justitiedepartementet, med vilken i denna lag förstås chefen för det departement, vartill justitieärendena höra. Denne äger att, såvida sökanden ej för nesligt brott blivit dömd, eller förklarad ovärdig föra andras talan, meddela bevis, att intet hinder emot skriftens utgivande förekommer.
— — — — —

Stockholm den 31 maj 1917.

På konstitutionsutskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Bilaga.**Förslag**

till

Lag**om statsdepartementen.**

Härigenom förordnas, att statsdepartementen skola vara åtta och hava följande huvudsakliga verksamhetsområden, nämligen:

utrikesdepartementet: utrikes ärendena;

justitiedepartementet: lagärenden och justitieförvaltningen;

lantförsvarsdepartementet: försvarsväsendet till lands;

sjöförsvarsdepartementet: försvarsväsendet till sjöss;

civildepartementet: inre civil förvaltning, ärenden angående allmänna hälso- och sjukvården samt ärenden av social natur, så ock ärenden rörande samfärdselanstalter och allmänna arbeten;

finansdepartementet: finansförvaltningen och skatteväsendet samt ärenden rörande handel, industri och sjöfart;

ecklesiastikdepartementet: kyrkoärenden samt ärenden rörande undervisning, vetenskap och konst; samt

jordbruksdepartementet: ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar.

Denna lag träder i kraft den dag, då riksdagens beslut, varigenom riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Kungl. Maj:t anmält.

Reservationer:

dels av herrar *Clason, Bellinder, von Mentzer, Meurling, Andersson* i Höckerum och *Gustafsson* i Brånsta, vilka anført:

Lika litet som reservanternas mot utskottets motivering, då denna fråga förevar vid 1914 års B-riksdag, kunna vi dela den uppfattningen, att bestämmelserna om statsdepartementens antal och benämningar icke böra vara av grundlags natur. När dessa bestämmelser hittills haft sin plats i regeringsformen, står detta ej blott i överensstämmelse med vad som från äldre författningslagar haft historisk hävd i vårt land. Det sammanhänger ock med den fasthet och stadga, som man fullt målmedvetet velat giva åt statsförvaltningens högsta ledning, sådan denna representeras av bisittarna vid konungens rådsbord. Vi anse att de förändringar, som på detta område kunna befinnas nödiga, icke böra undandragas från den mera noggranna och lugna prövning, som för grundlagsändringar är föreskriven.

Vi kunna ej heller finna, att genom bibehållande i grundlagen av bestämmelserna om departementens antal och benämningar de förändringar i departementens organisation och i ärendenas fördelning mellan dem, som ändrade tidsförhållanden kunna göra önskliga, skulle praktiskt taget över hövan försvåras. I detta avseende må erinras, att alla de omdaningar, som hittills skett på detta område, låtit sig genomföras med nuvarande bestämmelser, när tiden för dem befunnits mogen. Kan enighet på området åvägabringas inom riksdagens kamrar, möta inga svårigheter att gå fram även grundlagsstiftningens väg. Man vinner därigenom garanti att förändringen kommer till stånd, först sedan övertygelsen om dess gagnelighet hunnit fastare rota sig. Skapas åter möjlighet att alltför lätt genomföra en dylik förändring, kan det tänkas att departementsindelningen göres beroende av mera tillfälliga konjunkturen, vilket enligt vår uppfattning icke vore till varaktig nytta för riket.

Dessutom anse vi, att, även om en utflyttning av departementens antal och benämningar ur grundlagen skulle ske, riksdagen redan vid den första behandlingen av de föreslagna grundlagsändringarna borde sättas i tillfälle att bedöma och preliminärt ena sig om beskaffenheten av den nya

anordning, som skulle ersätta de grundlagsföreskrifter, vilka föreslås till uteslutning ur regeringsformen. I förevarande fall är detta endast i ringa grad och blott formellt tillfället, då det framlagda förslaget till lag om departementsindelning ej förelagts i sådan form, att en fullständig granskning från riksdagens sida kunnat ifrågakomma. I realiteten åter innebär detta förslag blott ett utflyttande ur grundlagen av *nuvarande bestämmelser* om departementsindelning, men giver icke någon som helst vägledning angående hurudana riktlinjerna skulle bliva för *den tilltänkta departementsindelningen*. Att på detta sätt ändra grundlagen utan att någon klarhet föreligger eller ens någon föreställning är given om vad i realiteten med ändringen åsyftas, kunna vi icke anse välbetänt.

Slutligen anse vi den formella avfattningen av ifrågavarande grundlagsändringar icke fylla de krav, som lämpligen böra ställas på grundlagstext;

dels av herrar *Hellberg* och *Olof Olsson*, vilka anfört:

Den större rörelsefrihet för regeringens organisation som avses med förslaget att utflytta bestämmelserna om departementsindelningen ur grundlagen borde fullföljas även i stadgandet om statsrådets sammansättning. Såsom detta stadgande nu är föreslaget i första stycket av § 6 R. F., lämnar det ingen möjlighet till anpassning efter olika förhållanden. En så fullständig orörlighet kan tänkas bli hinderlig eller menlig för en regeringsbildning efter en viss situations krav. Den omöjliggör exempelvis en sådan förstärkning av en parlamentarisk ministär med representanter för andra partier, som under det nu pågående kriget företagits i Danmark. Överhuvud torde det vara en onödig försiktighet att fixera statsrådets antal. Det ligger helt visst i sakens egen natur, att detta antal kommer att begränsas till det minsta behöfliga. Därför borde det vara tillräckligt, om det stadgas att statsrådet skall bestå av departementscheferna samt minst tre statsråd utan departement.

Även bestämmelsen att av dessa senare minst två skola hava förvaltad civil beställning förefaller överflödig. Det synes tänkbart, eventuellt efter ändrade anordningar för ärendenas beredning inom departementen, att de konsultativa statsrådets granskande och formfulländande verksamhet i stor utsträckning kan undvaras. Och om den skulle vara av behovet påkallad, så blir det helt säkert utan särskild grundlagsföreskrift sört för att den vid regeringsbildningen kommer att tillgodoses. Det kan väl också ifrågasättas, om icke den stora vikt som lägges på den åt dessa statsråd lämnade förberedande behandlingen av alla möjliga ärenden bidrager att

ge regeringens arbetssätt en något för byråkratisk karaktär, som verkar försvagande på dess aktivitet.

Första stycket av § 6 R. F. synes därför ha kunnat inskränkas till följande avfattning:

Statsrådet skall bestå av cheferna för departementen samt *minst* tre statsråd utan departement.
